

КЊИЖЕВНОСТ И ЈЕЗИК

Година LIV

Београд 2007.

Број 1–2

РАСПРАВЕ И ЧЛАНЦИ

811.163.41 : 811.16

ПРЕДРАГ ПИПЕР (Београд)

СРПСКИ У КРУГУ СЛОВЕНСКИХ ЈЕЗИКА

Чланак представља скраћену верзију предавања одржаног под истим насловом на Филолошком факултету у Београду 19. јануара 2007. године у оквиру Семинара за професоре српског језика и књижевности. У раду се стављају у први план они аспекти датог предмета које аутор види као посебно важне за професоре српског језика и књижевности.

Кључне речи: српски језик, словенски језици, јужнословенски језици, балкански језици, ареална лингвистика, типологија језика

1. Тема *Српски у кругу словенских језика* може звучати и врло познато и врло специфично, у зависности од тога шта ко од ње очекује. Главни циљ овог предавања јесте да се покаже: (1) зашто је важно да професор српског језика посматра језик који предаје и у ширем, словенском контексту, (2) који су најважнији аспекти теме *српски у кругу словенских језика*.

Када неко предаје српски језик или неки други језик, онда му пре или касније, а обично и више пута у радном веку, буде постављено питање колико има језика на свету. У одговорима на то питање који се могу наћи у литератури срећу се различити подаци о броју језика у свету – у распону од приближно 2500 до приближно 6500 живих језика. То су врло различите процене, а разлике не зависе само од актуелности литературе која се консултује него и од тога шта ко сматра језиком за разлику од регионалне варијанте или дијалеката истог језика.

На пример, у селу Ораховац на Космету живе Албанци који говорећи о свом матерњем језику кажу да говоре *равачки* (према *Равац* од *Ораховац*). Заправо

81:929 Терзић Б. (049.3)

ЕГОН ФЕКТЕ (Београд)

Милош Јевтић, *Славистички погледи Богдана Терзића*
Партенон – Београдска књига, Београд, 2006, 183 стр.

О животу и делу знаменитих људи написана су многа дела и (ауто)биографски списи. Понекад се питам да ли је могуће уткати у странице књига читав један живот, целог човека са свим његовим делима и мислима, прегнућима и доживљајима и рекло би се да је то једва изводљиво. Пред нама је, међутим, књига, не зна се да ли Милоша Јевтића или Богдана Терзића, а најпре ће бити књига обојице, која управо намеће такво питање. Ово утолико пре што у свега 170-так страница, колико их има у књизи, заправо и нису биографија, али је у њима на задивљујући начин саткан управо читав животни опус и радни век једног човека чије је дело и битисање не само пуно већ, рекао бих, преиспуњено догађањима, небројеним опсервацијама о животним догађањима, личним и друштвеним, те готово о свему ономе што Богдан Терзић представља у струци, науци и многим другим делатностима, у којима је његово име било и остало незаобилазно.

Често се, међутим, у оваквим приликама – када се говори о књигама Милоша Јевтића – наглашава и његова изузетна способност да од саговорника добије такве одговоре које упитани иначе једва да би имао прилике и повода да их некоме казује, одговоре који се тичу доживљене прошлости и погледа на садашњост, при чему су лична и интимна размишљања, исказана о много чему, управо најдрагоценији прилог у свакој Јевтићевој књизи. На тај начин Милош Јевтић саздаје не само својеврсну животну причу својих одабраника, већ читаоцима открива њихов посебан свет идеја, мисли, опажања и догађања која се читаоцима на један

оригиналан, готово исповедни начин подастиру и као занимљиво штиво и животна грађа једне личности, проткана интимним поимањем времена и опсервацијама о збивањима у животу и свету, догађањима како у приватном животу тако и у науци или култури, уметности или политици, заправо о свему ономе што је животно и радно искуство саговорника. Све то даје разговорима Милоша Јевтића посебну и јединствену документарну и сазнајну вредност, статус ризнице знања, умења, животног и радног искуства, а која се читаоцима на својеврстан начин подастиру.

Ваља посебно нагласити да Милош Јевтић није хроничар. Напротив, то је стваралац који се својим питањима заправо дубоко уноси у целокупну личност онога с којим разговара, при чему се Милош Јевтић исказује као озбиљан зналац и познавалац не само свога саговорника већ и свега онога што чини његово читаво стручно, научно или уметничко дело и животно битисање уопште. Отуда вредности Јевтићевих разговора нису само у одговорима саговорника већ и у изванредно значајки постављеним питањима, таквима којима Јевтић своје саговорнице, на само њему својствен начин, подстиче да кажу све што би било не само занимљиво већ и важно за њих колико и за читаоца. Отуда вредности Јевтићевих разговора превазилазе животни оквир личности са којима разговара и претачу се у литературу изузетне и трајне вредности, као својеврстан документ једног живота и времена.

Стога су у делима која Милош Јевтић ствара једнако важни колико одговори његових сабеседника толико и сама питања која им у оваквим разговорима поставља.

М. Јевтић пита, али и каже:

– Било је време великих ломова у друштвеном животу. Та ситуација се одражавала и на културни живот, водиле су се велике и оштре расправе пре свега о слободи стваралаштва. Соцреалистички канони су били, политичком вољом највиших, одбачени. Југославија је била изолована, али и сумњичава, нарочито према западним крајевима. Како сте ви видели тадашњи друштвени, а нарочито културни живот. Како су се пробијале нове идеје у интелектуалним срединама. Такође, које су научне и уметничке личности биле у средишту збивања. Да ли су оне имале и највише ауторитета, особито међу младима? Шта је све одликовало живот уметности тог времена?

Или:

– За Вас (за Б. Т.) кажу да сте слависта широких и разуђених научних интересовања. Објасните ту своју научну ширину или разуђеност.

– Да ли ће нови политички догађаји смањити заинтересованост несловенских земаља за славистику. Како ће се убудуће развијати славистичке везе.

– Да ли је дошло време да се пониште вишедеценијска заузимања јужнословенских слависта да се успостави заједничка језичка платформа.

– Да ли ће предстојеће европске интеграције утицати на укупност словенског света или ће нови поредак успоставити нека нова приближавања? Како видите словенски свет и његов духовни развој?

– Да ли би Међународни славистички комитет и његови ранији конгреси могли да ублаже актуелне неприлике славистике, посебно у неславистичким земљама? Да ли је златно време славистике прошло?

Милош Јевтић неће, дакако, пропустити прилику да истакнутом слависти постави и важна питања о српском језику, па каже:

– Да ли се процес растакања српскохрватског стабла окончао? Зашто се о језичкој политици углавном брину лингвисти? Зашто се јављају спорови између самих лингвиста? Да ли се поправља положај ћирилице? Какве су наде да српски језик постане језик свог народа?

Затим:

– Актуелна је тема искушења националних култура, и српске, у све очитијој глобализацији. Он највише погађа мале језике. Очита је премоћ енглеског. Да ли би патриотизам могао да омогући да будемо у свету, али да останемо своји? Каква су ваша увиђања ових стања, па и злостања?

– Национално питање је стална упитаност. Да ли би, поред религије, управо лингвисти, борећи се за језик, могли највише допринети да се негује духовно јединство српског народа? Итд.

Ово је само мали део репертоара Јевтићевих питања, која се, иначе односе и на опште животне и научне путеве Богдана Терзића, на актуелне догађаје у друштву и култури, у српско-руским односима, на положај руског језика у школској настави у нас, али и једнако тако и на питања која се односе на нашу језичку културу и језичку политику, на проблеме који настају продором страних речи у наш језик, на питања употребе ћирилице и латинице и много чему другом што је од изузетне важности у оквиру наших научних и културних прилика.

Питања Милоша Јевтића смо навели из два разлога: прво, отуда што су често то питања на која одиста није увек лако мериторно одговорити и, друго, отуда што мислимо да одговори на њих могу побудити интересовање читалаца о томе – шта један слависта, посебно такав ерудита као што је Богдан Терзић о свему томе има и може да каже. Тим пре што је Богдан Терзић одиста имао пуно тога да каже. А казао је на начин који импонује и осваја не само својом садржином, већ и својом елоквентношћу, сјајним познавањем проблема, универзалним знањем – о готово свакој теми која му је била предочена.

Заправо задивљује енциклопедијско знање Богдана Терзића о свему, не само о ономе што је његова научна и стручна специјалност, већ и свестрана обавештеност о многим областима културе и уметности. При томе бих особито истакао његово дружење и познанство са многим значајним личностима из света славистичке науке, али и познавање многих научних оријентација у словенском научном и друштвеном свету. Особито импонује његово готово свестрано знање и (што нашим годинама није увек својствено) – зачуђујуће памћење многих догађаја и људи, колега и пријатеља, присећање на многе његове професоре и ученике, али и научнике светског гласа са којима је сарађивао и друговао, те његова обавештеност о савременим кретањима у многим областима друштвене и научне продукције, али и уметности, посебно у музици, како код нас тако и у свету, особито словенском.

Шта је у вези са свим тим забележио Милош Јевтић у *Славистичким погледима Богдана Терзића*, нећу посебно говорити. Навео сам само питања, њих неколико, из обимног репертоара садржаних у књизи, али се зато надам да ће, као што рекох, без сумње подстаћи публику да прочита шта је то Богдан Терзић имао и знао да одговори. Вредно је то сазнати, јер пред нама је личност и штиво које то завређује.

Честитам отуда и Богдану Терзићу колико и Милошу Јевтићу. Добили смо малу, али златну књигу која ће одушевити и оплеменили свакога ко се њоме буде бавио.